

paradigm of geopolitical analysis of interstate integration makes it possible to consider the Ukrainian crisis as a fragment of the complete picture in the competition for resources between the fragmented West (USA and EU) and divided the East (Russia and China).

Geo-economic component of the modern Ukrainian crisis is reflected in the struggle for the European market between the US and China in the global economic crisis. Ukrainian territory was to be part of the new Silk Road connecting China and the European Union markets. In other words, Russia perceives the «problem of Ukraine», as part of its relations with the West, while the West mainly as a deterrent capabilities of Moscow, as a regional and global power center.

In such circumstances, an important issue for the possibility of the continued existence of Ukraine as an independent and integral state is to develop effective geo-strategic doctrine, which would include national security doctrine that determines the technology of the state behavior to achieve their goals in the geopolitical, geoeconomical and geo-information space. In the Ukrainian case, it is not just a strategy is the art of neutralizing the damaging effects of negative energy of multi-dimensional communication space.

Key words: *Ukraine, Russia, China, US, EU, geopolitical analysis, geo-economic space, interstate integration, chaotic disintegration, border energy.*

УДК 321.1

Поліщук О. С.

аспірант Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна
(Харків, Україна), E-mail: a_polish@ukr.net

КОНЦЕПЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА УКРАЇНЬСКА ПОЛІТИЧНА ПРАКТИКА

Анотація. *Розглядається розроблена в рамках політичної антропології концепція політичної економіки. Визначаються ключові аспекти політичної економіки в термінах політичних підприємств, примітивних грошей, влади-власності, соціальних контрактів. Окреслюється перспектива використання методології політичної економіки в аналізі українського політичного процесу.*

Ключові слова: *політична економіка, політичні підприємці, примітивні гроші, влада-власність, соціальні контракти, вождівство, олігархія*

Політика пострадянських держав характеризується слабкістю раціонально-бюрократичного управління, приватизацією публічних інститутів держави та домінуванням (нео)традиційних політичних практик. Це означає, що концепції, розроблені на матеріалі сучасних західних держав, не завжди є прийнятними й ефективними інструментами для аналізу і пояснення пострадянського політичного процесу. А тому актуальним є пошук дослідницької перспективи, яка б змогла врахувати характерні для пострадянського простору протодержавне будівництво, рентоорієнтовану поведінку політичних гравців, створення патронажно-клієнтарних політичних мереж та інші прояви й ефекти тісного зв'язку між економікою і політикою. Однією з таких дослідницьких перспектив є розроблена в рамках політичної антропології концепція політичної економіки. Метою даної статті є узагальнення й систематизація деяких принципових положень концепції політичної економіки, а також окреслення перспективи її використання на матеріалі пострадянських політій, зокрема України.

Політична антропологія досліджує широке коло проблем традиційних політій (додержавних політичних утворень) та традиційних економік (докапіталістичних економічних систем). Однією з найважливіших серед них є проблема політичної економіки. В широкому розумінні термін політична економіка (political economy) використовується для позначення процесу, в якому політичні еліти використовують існуючі економічні умови або створюють нові економічні можливості для регулювання життям суспільства, а також накопичення і захисту власної політичної влади.

Відправним пунктом для концепції політичної економіки є наступне положення:

траєкторії та альтернативи політичного розвитку суспільства визначаються тими способами і інструментами, за допомогою яких політичні еліти накопичують, контролюють і конвертують ресурси та підтримують соціальну нерівність. Концепція політичної економіки не є усталеною теорією з єдиним аналітичним і дискурсивним апаратом та спільною методологічною перспективою. В теоретико-методологічному плані для неї є характерною наявність цілої серії принципових нерозв'язаних питань, які стимулюють відповідні наукові дискусії. В першу чергу це стосується питань про те, в якій якості і в чийх інтересах політичні еліти втручаються в економіку (дискусія між адаптаціоністськими та політичними теоріями [1]); які соціальні зрушення визначають еволюцію політичній та якою є генеалогія владних еліт (дискусія між теоріями військового, плутократичного, аристократичного та інших типів політогенезу [2]); як розгортається політична боротьба всередині політичної економіки - як гра за правилами або як гра з правилами (дискусія між концепціями державної політики та політики суверенітету [3]); які економічні структури і ресурси є пріоритетними в побудові і відтворенні політичної економіки (дискусії між концепціями виробництва, послуг і обміну [4]); які соціально-політичні вимоги керують роботою політичної економіки і виступають як об'єкти в індивідуальній економічній її учасників (дискусія між субстантивістами та формалістами [5]); які стимули та обмеження визначають індивідуальну поведінку в полі політичної економіки (дискусія між концепціями *homo sociologicus* і *homo economicus* [6]). У нашому подальшому розгляді ми спробуємо згадати ці принципові дискусії та представити узагальнену концепцію політичної економіки.

Визначення політичної економіки включає декілька принципових ідей. По-перше, політична економіка (*political economy*) є надбудовою економіки життєзабезпечення (*subsistence economy*), тобто економіки автономних і орієнтованих на власне відтворення домогосподарств. Політична економіка порушує автономію і замкненість економіки життєзабезпечення та організує потоки незадіяних ресурсів домогосподарств по каналах соціально-політичних зобов'язань, створює і підтримує правила інвестування та конвертації цих ресурсів на соціально-політичних ринках [7]. Моделями для такої інтеграції може виступати реципрокність, редистрибуція і ринковий обмін [8]. По-друге, саме ці потоки ресурсів і ринки стають головним джерелом фінансування політичних еліт та об'єктом їх контролю та стратегічного маніпулювання. Русійним механізмом політичної економіки є подвійний процес: з одного боку, еліти вилучають ресурси економіки життєзабезпечення для накопичення влади і вироблення нерівності, а з іншого – використовують владу і нерівність для контролю і подальшого вилучення ресурсів [9]. По-третє, контури політичної еволюції від найдавніших політичній і до сучасної держави визначаються викликами та інституційними відповідями політичної економіки. В широкій еволюційній перспективі інститути політичної економіки створюються для оптимізації ризиків виробництва і конкуренції за ресурси, а їх підтримання, удосконалення і, врешті решт, руйнування забезпечується прагненням еліт до накопичення ресурсів та збереження відносин соціальної нерівності [10].

Політична економіка представляє собою не тільки набір інститутів по вилученню, інвестуванню і контролю за ресурсами, який об'єднує економіки домогосподарств в рамках політичного цілого та спрямовує їх незадіяні ресурси на колективні цілі і фінансування політичного апарату. Вона також представляє собою поле політичної конкуренції між амбітними прагматичними політичними підприємцями – аграндайзерами (*aggrandizers*). Аграндайзери є головними учасниками та організаторами політичної економіки. Їх визначення включає декілька принципових ідей. По-перше, історично першою базою фінансування аграндайзерів були соціально-політичні ринки, в першу чергу ринок військових союзників (деспоти), шлюбних партнерів (реципрокатори), змагальні обміни (бігмени), та інституціоналізований контроль і перерозподіл колективних ресурсів (вожді). Аграндайзери контролюва-

ли потоки ресурсів на цих ринках і за рахунок прагматичного інвестування створювали відносини залежності (дарообміну і патронажу) з колись рівноправними членами спільноти [11]. По-друге, відносини між аграндайзерами могли складатися за двома основними моделями: мережа рівноправних аграндайзерів (суспільство бігменів) та ієрархія нерівноправних аграндайзерів (вождівство). У першому випадку ключове значення мали інститут престижної економіки, стратегії переконання і особистий авторитет, а в другому випадку - інститут успадкування влади, стратегії примусу і система титулів [12]. По-третє, успіх аграндайзера у накопиченні влади і капіталів визначався успіхом у боротьбі за лояльність і створенні групи власних прихильників (фракції), яка скріплювалася не стільки «механічною солідарністю», скільки владними інтересами аграндайзера и взаємними вигодами [13].

Політична економіка не є застиглою структурою із стабільними ролями та визначеними правилами взаємодії. Головними інструментами, які забезпечують динаміку політичної економіки є так звані «примітивні гроші» та «влада-власність». Сучасні форми грошей і власності визначаються вимогами прискореного функціонування капіталістичної економіки, зменшення транзакційних витрат та ідеологією індивідуалізму. У традиційних економіках вони мали іншу генеалогію. Примітивні гроші є множинними (різні гроші виконують різні функції), соціально навантаженими (створюють соціальні зв'язки, виступають символами суспільних статусів) та незалежно формуються в різних суспільних контекстах (відносини боргу, адміністрування, політичне підкорення та ін.) [14]. Влада-власність позначає диференційований доступ до ресурсів в залежності від політичного статусу та право на розпорядження колективними ресурсами, яке закріплюється через корпоративізацію політичної еліти (успадкування, сакралізацію влади) [15]. Політичний контроль над владою-власністю і примітивними грошами позначає дві ключові стратегії аграндайзерів – фінансування продуктами (staple finance) і фінансування цінностями (wealth finance) відповідно, які забезпечують фінансування аграндайзерів та виконують ключові функції експансії та інтеграції політиці [16].

Політична економіка аграндайзерів включається у політичну економіку держави та процеси state-building. Історично виникнення сучасних держав було пов'язане з інкорпорацією аграндайзерів і зменшенням конкуренції між ними [17], нівелюванням ризиків оспорування державних монополій з їх боку та формуванням на протигагу їм політичного апарату у вигляді бюрократії [18]. Однак, ключова ідея політичної антропології полягає в тому аграндайзери продовжують існувати в рамках сучасних держав, а сила держави визначається ефективністю їх приборкання та використання цих центрів недиференційованої та «елементарної» влади у власних цілях [19]. В свою чергу аграндайзери здатні використовувати державу у своїх інтересах, в першу чергу перекладаючи на державний апарат витрати щодо захисту прав власності (enforcement costs) [20]. За сприятливих умов аграндайзери здатні захоплювати державу та перетворювати її публічні інститути на приватні домени, що запускає процес state-building в зворотному напрямку: проект вилучення ресурсів для держави змінюється на проект вилучення ресурсів з держави [21]. Головним принципом аграндайзерів у взаємодії з державою стає приватизація вигід та «націоналізація» витрат.

Політична економіка співіснує з економікою життєзабезпечення на основі специфічних соціальних контрактів. Два ключових ідеальних типи цих суспільних договорів пов'язані з історичними траєкторіями та політичними ефектами азіатського [22] та африканського способу виробництва [23]. Перший тип суспільного договору, пов'язаний з концепцією азіатського способу виробництва, можна позначити як «інститути в обмін на ресурси»: політичні еліти вилучають ресурси у їх власників і в обмін на це підтримують публічні інститути, які виробляють спільні блага. В залежності від способу та ступеню контролю власників ресурсів над публічними інститутами, цей тип соціального контракту може набувати різних політичних форм

– від деспотизму до демократичного правління. Другий тип суспільного договору, пов'язаний з концепцією африканського способу виробництва, можна сформулювати як «лояльність в обмін на невтручання»: політичні еліти не втручаються в економіку життєзабезпечення та вилучають ресурси з альтернативних джерел, що знімає з політичного порядку денного домовленості щодо правил функціонування публічних інститутів. Політичною формою цього суспільного договору, як правило, виступає привілеєцентрована політія, де політичний статус визначається місцем в розподілі політичної ренти.

Відправним пунктом нашого дослідження є наступна теза: українська політика визначається ослабленістю системи раціонально-бюрократичного управління. Системотворчим елементом української політики стає поєднання двох типів інститутів – політичної економіки аграндайзерів та конституційних правил політичної взаємодії. Останні, однак, також включені у стратегічну маніпуляцію та вибіркову імплементацію політичних підприємств. Тобто держава в Україні використовується аграндайзерами (в першу чергу олігархами та регіональними елітами) для накопичення і конвертації ресурсів для власного фінансування, а також для зміни правил гри і конституційного закріплення своїх політичних позицій і відносин нерівності в цілому. Саме таке поєднання політико-економічних та конституційних практик, яке можна позначити як «конституційну» політичну економіку, є принциповим для визначення української політики.

В рамках української конституційної політичної економіки функціонують все ті ж традиційні інструменти – влада-власність та примітивні гроші. Влада-власність в українському контексті в першу чергу представлена практиками рентовилучення: публічні інститути держави приватизуються, а можливості накопичення і фінансування аграндайзерів залежать від їх доступу до політичної структури. Як і у випадку традиційних суспільств маніпуляція владою-власністю забезпечує експансію політії, а нестача рент потребує інтенсифікації економіки та інституційних інновацій. В українському політичному процесі такими інтенсифікаціями та інноваціями, які дозволяють розширювати політію та включати нових аграндайзерів-бенефіціарів, є процеси приватизації та реприватизації, участь у рентоємких економічних проектах (як наприклад, Євро-2012), створення нових феодинів (наприклад, через реорганізацію чи створення нових міністерств), контроль над зовнішніми джерелами фінансування (наприклад, міжнародною фінансовою допомогою) тощо.

Примітивні гроші в українському контексті представлені в першу чергу обміном знакамилояльності: аграндайзерів в рамках системи дарообміну обмінюються різними типами ресурсів, створюючи відносини залежності і солідарності (патронажно-клієнтарні відносини). В українській політичній практиці примітивними грошима можна вважати, по-перше, депутатські мандати (місця в партійному списку або на мажоритарних округах), які зокрема можуть обмінюватися на економічні ресурси, і, по-друге, голоси виборців, контрольовані регіональними політичними машинами через інструменти фальсифікації, які «доставляються» на вибори в обмін на ті чи інші винагороди. Навіть звичайна конкуренція в мажоритарних округах будується за принципом престижної економіки – змагання в щедрості за підтримку виборців. Як і у випадку традиційних суспільств такі обміни сприяють інтеграції політії і за певних умов можуть змінювати свою структуру. У випадку України зміна правил цих дарообмінів здійснюється в першу чергу через зміни у виборчому законодавстві, які несуть з собою зміну структур лояльності і патронажно-клієнтарних відносин.

Тепер необхідно окреслити контури соціального контракту, який встановлює відносини між українською економікою домогосподарств та політичною економікою. В цілому, захоплення і приватизація держави передбачає, що політичні еліти за допомогою одиничних нерегулярних операцій вилучають ресурси в тіньових секторах економіки та бюрократії. Поки масштаби такої корупції залишаються невеликими

або неявними, це не викликає масового спротиву держателів ресурсів. Однак значне посилення корупції стимулює держателів ресурсів висувати вимоги щодо контролю за їх використанням та вимоги щодо перетворення держави на інститут по виробленню публічних благ, а не приватних вигід і привілеїв. В цілому такі цикли вилучення, вимог і подальших домовленостей відповідають процесу поступової демократизації в екстрактивних державах. Важливо зазначити, що в рамках цього загального соціального контракту можна виділити окремі «індивідуальні» контракти в залежності від джерела фінансування (вотчини) аграндайзера. Дійсно, аграндайзер, вотчиною якого є великі промислові підприємства, та аграндайзер, який фінансується за рахунок контролю за транзитом енергоресурсів, відрізняються за запасом міцності своєї влади.

Тепер необхідно окреслити українські протодержавні політичні проекти, тобто моделі взаємодії між аграндайзерами. Для України, як і для ряду інших пострадянських держав, політичний контекст визначається в першу чергу двома факторами: домінуючою роллю інституту так званого патронажного президентства [24], а також наявністю і активним впливом на політичне поле класу рентоорієнтованих підприємців [25]. Патронажні президенти й рентоорієнтовані підприємці не зацікавлені у розбудові раціонально-бюрократичної держави сучасного типу та займаються протодержавним будівництвом. Патронажні президенти є центрами будівництва вождівства (chiefdom-building) і стикаються з тими ж проблемами і викликами, з якими історично стикалися ті, хто створював централізовані політії і нарощував їх інституціональні потужності. До цих проблем і викликів в першу чергу належать: (1) забезпечення легітимності і спадкоємності влади (створення стабільної внутрішньої бази підтримки - «більшості в більшості» суспільних груп - і посилення функції «культурного брокеражу» на зовнішньополітичній арені); (2) забезпечення автономії (незалежності від конкуруючих центрів сили) і дієздатності (здатності до ефективного виконання президентських рішень і протидії опортуністичній поведінці еліт); (3) збалансоване вилучення ресурсів (упорядкування системи влади-власності, справедливий розподіл рент у власній фракції і накопичення ресурсів для свого власного домену – сім'ї, клану, найближчого оточення тощо). В свою чергу рентоорієнтовані підприємці є провідниками іншого політичного проекту - будівництва олігархічного ради (oligarchic council-building) - і стикаються з тими ж проблемами і викликами, з якими історично стикалися різні елітні групи (аристократії, олігархії) перед лицем централізуючих і перерозподільчих ініціатив лідерів політій (вождів, тиранів, монархів). До цих проблем і викликів в першу чергу відносяться: (1) підтримка балансу між захистом доходів (перекладання витрат по захисту власності на лідера, що має монополію на легітимне насилля) або захистом власності власними коштами (створення кількох конфліктуючих і стримуючих один одного центрів сили); (2) забезпечення автономності (здатності протидіяти тиску президента і нарощувати «потенціал шантажу») і мобілізації масової підтримки населення; (3) колективна дія (створення й управління різномірною коаліцією, яка протистоїть президенту). В цілому, в українському політичному процесі протистояння між цими двома протодержавними проектами – вождівством і олігархічною радою – виражається у маятниковому русі між президентсько-парламентськими (1996, 2010 рр.) та прем'єр-президентськими (2006, 2014 рр.) конституціями.

Таким чином, виходячи з вищезазначеного, можна зробити наступні висновки. Політична антропологія досліджує додержавні політії та докапіталістичні економіки. І саме тому вона може стати джерелом перспективних аналітичних інструментів для аналізу пострадянського, зокрема українського, політичного процесу, для якого характерним є слабкість інститутів національної держави та олігархічні викривлення ринкової економіки. Одним з таких перспективних аналітичних інструментів є концепт політичної економіки. Політичну економіку можна визначити в трьох основних вимірах. По-перше, вона являє собою набір

інститутів, за допомогою яких політичні еліти вилучають і конвертують ресурси для власного фінансування. По-друге, політична економіка є полем боротьби між політичними елітами – амбітними політичними підприємцями (аграндайзерами), які конкурують за владу та ресурси і утворюють різні протодержавні політії (мережі та ієрархії аграндайзерів). По-третє, політичну економіку можна визначити через специфічні суспільні договори, які еліти укладають з підвладним населенням щодо правил вилучення ресурсів і фінансування політичного апарату. Концепція політичної економіки може виступати як методологія аналізу пострадянських політичних систем. В рамках цієї концепції можна систематизувати та аналізувати цілу низку принципових політикоекономічних проблем сучасності (як наприклад, управління приватизацією, купівля місць у партійних списках, стабільність влади президентів та олігархів тощо).

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Карнейро Р. Теория происхождения государства / Р. Карнейро // Раннее государство, его альтернативы и аналоги / [ред. Л. Гринин, Д. Бондаренко, Н. Крадин, А. Коротаев]. – Волгоград: Учитель, 2006. – С. 55–70.

2. Куббель Л. Очерки потестарно-политической этнографии / Л. Куббель. – М.: Наука, 1988. – 271 с.

3. Волков В. Формирование государства как исторический процесс / В. Волков // Экономическая социология. – 2003. – № 4. – С. 52–62.

4. Hirth K. Political economy and archaeology : perspectives on exchange and production / K. Hirth // Journal of Archaeological Research. – 1996. – Vol. 4, №3. – P. 203–239.

5. Kaplan D. The Formal-Substantive Controversy in Economic Anthropology: Reflections on Its Wider Implications / D. Kaplan // Southwestern Journal of Anthropology. – 1968. – Vol. 24, №3. – P. 228–251.

6. Brunner K. The perception of man and the conception of government / K. Brunner, W. Meckling // Journal of Money, Credit and Banking. – 1977. – Vol. 9, № 1. – P. 70–85.

7. Салинз М. Экономика каменного века / М. Салинз. – М.: ОГИ, 1999. – 296 с.

8. Полањи К. Великая трансформация: политические и экономические истоки нашего времени / К. Полањи. – СПб.: Алетей, 2002. – 320 с.

9. Earle T. How chiefs come to power : the political economy in prehistory / T. Earle. – Stanford University Press, 1997. – 254 p.

10. Johnson A. The evolution of human societies : from foraging group to agrarian state / A. Johnson, T. Earle. – Stanford University Press, 2000. – 395 p.

11. Hayden B. Pathways to power : principles for creating socioeconomic inequalities / B. Hayden // Foundations of Social Inequality / [ed. T. Price and G. Feinman]. – New York: Plenum Press, 1995. – P. 15–85.

12. Sahlins M. Poor man, reach man, big-man, chief : political types in Melanesia and Polynesia / M. Sahlins // Comparative Studies in Society and History. – 1963. – Vol. 5, № 3. – P. 285–303.

13. Brumfiel E. Factional competition and political development in the New World : an introduction / E. Brumfiel, J. Fox // Factional competition and political development in the New World / [ed. by E. Brumfiel, J. Fox]. – Cambridge University Press, 1994. – P. 3–14.

14. Polanyi K. The Semantics of Money-Uses / K. Polanyi // Primitive, Archaic, and Modern Economies : Essays of Karl Polanyi / [ed. G. Dalton]. – Boston: Beacon Press, 1979. – P. 175–203.

15. Васильев Л. Феномен власти-собственности. К проблеме типологии докапиталистических структур / Л. Васильев // Типы общественных отношений на Востоке в средние века. – М., 1982. – С. 60–99.

16. D'Altroy T. Staple finance, wealth finance, and storage in the Inka political economy / T. D'Altroy, T. Earle // Current Anthropology. – 1985. – Vol. 26, № 2. – P. 187–206.

17. Элиас Н. О процессе цивилизации. Социогенетические и психогенетические исследования. Том 2. Изменения в обществе. Проект теории цивилизации / Н. Элиас. – М.; СПб.: Университетская книга, 2001. – 382 с.

18. Бурдые П. От «королевского дома» к государственному интересу: модель происхождения бюрократического поля / П. Бурдые // Социология социального пространства / П. Бурдые. – М.: Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетей, 2007. – С. 97–120.

19. Derluguian G. Strong chieftaincies out of weak states, or elemental power unbound / G. Derluguian, T. Earle // Troubled Regions and Failing States: The Clustering and Contagion of

Armed Conflicts / [ed. by K. Harpviken]. – Emerald, 2010. – С. 51–76.

20. Winters J. Oligarchy / J. Winters. – Cambridge University Press, 2011. – 323 p.

21. Ganev V. Postcommunism as an Episode of State Building: A Reversed Tillyan Perspective / V. Ganev // *Communist and Post-Communist Studies* – 2005. – Vol. 38. № 4. – P. 425–445.

22. Маркс К. Формы, предшествующие капиталистическому производству / К. Маркс // Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс. – М.: Издательство политической литературы, 1968. – С. 461–508.

23. Coquery-Vidrovitch C. Research on an African mode of production / C. Coquery-Vidrovitch // *Perspectives on Africa: a reader in culture, history, and representation* / [ed. by R. Grinker, C. Steiner]. – Blackwell Publishing, 1997 – P. 139–150.

24. Hale H. Regime cycles. Democracy, Autocracy, and Revolution in Post-Soviet Eurasia / H. Hale // *World Politics*. – 2005. – Vol.58, №1. – P. 133–165.

25. Фисун А. Демократия, неопатримониализм и глобальные трансформации / А. Фисун. – Харьков: Константа, 2006. – 352 с.

REFERENCES:

1. Karneyro, R. (2006) 'Teoriya proiskhozhdeniya gosudarstva' [The theory of the state origin], in *Ranee gosudarstvo, ego alternativy i analogy* [Early state, its alternatives and analogues], pp. 55-70. Uchitel, Volgograd.

2. Kubbel, L. (1988) *Ocherki potestarno-polytycheskoy etnografii* [Essays on potestarian political ethnography], Nauka, Moscow.

3. Volkov, V. (2003) 'Formirovaniye gosudarstva kak istoricheskiy protsess' [The formation of the state as a historical process], *Ekonomicheskaya sotsiologiya* [Economic Sociology], № 4, pp. 52—62.

4. Hirth, K. (1996) 'Political economy and archaeology : perspectives on exchange and production', in *Journal of Archaeological Research*, Vol. 4, №3, pp. 203-239.

5. Kaplan, D. (1968) 'The Formal-Substantive Controversy in Economic Anthropology: Reflections on Its Wider Implications', in *Southwestern Journal of Anthropology*, Vol. 24, №3, pp. 228-251.

6. Brunner, K. & Meckling, W. (1977) 'The perception of man and the conception of government', *Journal of Money, Credit and Banking*, Vol. 9, № 1, pp. 70-85.

7. Salinz, M. (1999) *Ekonomika kamennogo veka* [The economy of the Stone Age], OGI, Moscow.

8. Polanyi, K. (2002) *Velikaya transformatsiya: politicheskie i ekonomicheskie istoki nashego vremeni* [The Great Transformation: the political and economic origins of our time], Aleteya, Saint-Petersburg.

9. Earle, T. (1997) *How chiefs come to power : the political economy in prehistory*, Stanford University Press.

10. Johnson, A. & Earle, T. (2000) *The evolution of human societies : from foraging group to agrarian state*, Stanford University Press.

11. Hayden, B. (1995) 'Pathways to power : principles for creating socioeconomic inequalities', in *Foundations of Social Inequality*, Plenum Press, New York, pp. 15-85.

12. Sahlins, M. (1963) 'Poor man, reach man, big-man, chief : political types in Melanesia and Polynesia', *Comparative Studies in Society and History*, Vol. 5, № 3, pp. 285-303.

13. Brumfiel, E. & Fox, J. (1994) 'Factional competition and political development in the New World : an introduction', in *Factional competition and political development in the New World*, Cambridge University Press, pp. 3-14.

14. Polanyi, K. (1979) 'The Semantics of Money-Uses', in *Primitive, Archaic, and Modern Economies : Essays of Karl Polany*, Beacon Press, Boston, pp.175-203.

15. Vasilyev, L. (1982) 'Fenomen vlasti-sobstvennosti. K probleme tipologii dokapitalysticheskoykh struktur' [The phenomenon of power-property. On the problem of the typology of pre-capitalist structures], in *Tipy obshchestvennykh otnosheniy na Vostoke v srednie veka* [Types of public relations in the East in the Middle Ages], Moscow, pp. 60-99.

16. D'Altroy, T. & Earle, T. (1985) 'Staple finance, wealth finance, and storage in the Inka political economy', *Current Anthropology*, Vol. 26, № 2, pp. 187-206.

17. Elias, N. (2001) *O protsesse tsivilizatsii. Sotsiogeneticheskiy i psikhogeneticheskiye issledovaniya. Tom 2. Izmeneniya v obshchestve. Proekt teorii tsivilizatsii* [On the process of civilization. Socio-genetic and psychogenetic research. Volume 2. Changes in society. The project is the civilization theory], Universitetskaya kniga, Moscow.

18. Bourdieu, P. (2007) 'Ot «korolevskogo doma» k gosudarstvennomu interesu: model proiskhozhdeniya biurokraticheskogo polia' [From the «royal house» in the public interest: origin model of the bureaucratic field], in *Sotsiologiya sotsialnogo prostranstva* [Sociology of social space], Aleteya, Saint-Petersburg, pp. 97-120.

19. Derluguian, G. & Earle, T. (2010) 'Strong chieftaincies out of weak states, or elemental power unbound', in *Troubled Regions and Failing States: The Clustering and Contagion of Armed Conflicts*, Emerald, pp. 51-76.

20. Winters, J. (2011) *Oligarchy*, Cambridge University Press.

21. Ganey, V. (2005) 'Postcommunism as an Episode of State Building: A Reversed Tillyan Perspective', *Communist and Post-Communist Studies*, Vol. 38, № 4, pp. 425-445.

22. Marks, K. & Engels, F. (1968) 'Formy, predshestvuyushchie kapitalisticheskomu proizvodstvu' [Forms preceding capitalist production], in *Sochineniya* [Works], Izdatelstvo politicheskoy literatury, Moscow, pp. 461-508.

23. Coquery-Vidrovitch, C. (1997) 'Research on an African *mode of production*', in *Perspectives on Africa: a reader in culture, history, and representation*, Blackwell Publishing, pp. 139-150.

24. Hale, H. (2005) 'Regime cycles. Democracy, Autocracy, and Revolution in Post-Soviet Eurasia', *World Politics*, Vol.58, №1, pp. 133 - 165.

25. Fisun A. (2006) *Demokratiya, neopatrimonializm i globalnye transformatsii* [Democracy, neopatrimonialism and global transformation], Konstanta, Kharkov.

Полищук А. С., аспирант Харьковского национального университета им. В. Н. Каразина (Харьков, Украина), E-mail: a_polish@ukr.net

Концепция политической экономики и украинская политическая практика

Аннотация. Рассматривается разработанная в рамках политической антропологии концепция политической экономики. Определяются ключевые аспекты политической экономики в терминах политических предпринимателей, примитивных денег, власти-собственности, социальных контрактов. Очерчивается перспектива использования методологии политической экономики в анализе украинского политического процесса.

Ключевые слова: политическая экономика, политические предприниматели, примитивные деньги, власть-собственность, социальные контракты, вождество, олигархия

Polischuk A., postgraduate student of V. N. Karazin Kharkiv national university (Kharkiv, Ukraine), E-mail: a_polish@ukr.net

Concept of political economy and ukrainian political practice

Abstract. The concept of political economy developed in the framework of political anthropology is considered. The key aspects of political economy in terms of political entrepreneurs, primitive money, power-property, social contracts are defined. The prospects of using the political economy methodology in the analysis of the Ukrainian political process are outlined.

Political anthropology examines the pre-state pre-capitalist polity and economy. And that is why it can be a source of promising analytical tools for the analysis of post-Soviet, Ukrainian in particular, political process characterized by the weakness of the national institutions of the state and oligarchic distortion of the market economy. One of such advanced analytical tool is the concept of political economy. Political economy can be defined in three dimensions. First, it is a set of institutions by which political elites withdraw and convert resources for their own financing. Second, political economy is a field of struggle between political elites - ambitious political entrepreneurs that compete for power and resources and form different proto-state polity (network and hierarchy). Third, political economy can be defined by specific social contracts that elite conclude with a subservient population about the rules on withdrawal the resources and funding political apparatus. The concept of political economy can serve as a methodology for the analysis of post-Soviet political systems. Within this concept we can organize and analyze a number of fundamental issues of our political and economy (such as management privatization, buying seats on the party lists, stability of presidents authorities and oligarchs, etc.).

Key words: political economy, political entrepreneurs, primitive money, power-property, social contracts, chiefdom, oligarchy